

Չրային ոգիների հերիստր

հեղինակ՝ Կարել Զապեկ
թարգմանիչ՝ Խաչիկ Հրաչյան (ռուսերենից)

Տղաներ, եթե դուք կարծում եք, թե ջրային ոգիներ չեն լինում, ապա ես ձեզ կասեմ, որ լինում են, և այն է ինչպիսինե՞ր...

Այ, օրինակ, հենց թեկուզ մեզ մոտ երբ մենք դեռ նոր էինք աշխարհ եկել, Ռուպէ գետի ամբարտակի տակ մի ջրային ոգի էր ապրում, իսկ մի ուրիշն էր Հավովիցայում, զիտէ՞ր, այնտեղ, փայտե կամուրջի մոտ: Եվ էի մեկն էր ապրում էր Ռադեչեսկի առվակում: Հենց նա էլ մի անգամ եկավ իմ բժիշկ հոր մոտ ատամը քաշել տալու և դրա համար հետք մի զամբյուղ արծաթափայլ ու վարդագույն կարմրախայտ բերեց, որոնք ծածկված էին եղինջով, որպեսզի թարմ մնան: Մենք իսկույն նկատեցինք, որ դա ջրային ոգի է. մինչդեռ նա նստած էր ատամնաբուժական բազկաթոռին, նրա ուսքերի տակ մի ամբողջ ջրագուք գոյացավ: Իսկ մեկն էլ կար Հրոնովում, պապիս ջրաղացի մոտ. նա ամբարտակի կողքին, ջրի տակ, տասնվեց ձի էր պահում, դրա համար էլ ինժեներներն ասում էին, որ այդտեղ գետը տասնվեց ձիու ուժ ունի: Այդ տասնվեց սպիտակ նժոյզները շարունակ վազում էին ու վազում առանց դադարի, դրա համար էլ ջրաղացի քարերը անվերջ պտտվում էին: Իսկ երբ մի անգամ զիշերը մեր պապիկը մահացավ, եկավ ջրային ոգին, կամացուկ արձակեց տարավ իր տասնվեց ձիերը, և ջրաղացը երեք օր չախատեց: Մեծ գետերում ապրում են առատաջուր ջրային ոգիներ, որոնք ավելի շատ ձիեր ունեն, ասենք՝ հիսուն կամ հարյուր հատ, բայց կան նաև այնպիսի աղքատներ, որոնք նույնիսկ փայտե ձի չունեն:

Իհարկե, առատաջուր ջրային ոգին Պրագայում, Վլտավայի ալիքների մեջ, ապրում էր աղայի պես. նա թերևս նույնիսկ շարժիչով նավակ ունի, իսկ ամառը լողում է դեպի ծով: Ծիշտ այդպես էլ Պրագայում կան սրիկա-հանցազործներ, որոնք անհաշիվ փողեր ունեն, սլանում են ավտոմոբիլներ նստած տո՞ւ-տո՞ւ, և միայն ցեխն է անխվների տակից չորս կողմ շաղ գալիս: Կան և այնպիսի հալից ընկած ջրային ոգիներ, որոնց ունեցած-չունեցածը ափի մեծության մի ջրագուր է, իսկ նրանում մի գորտ, երեք մոծակ և երկու լողացող բգեկ: Ումանք էլ սառչում են այնպիսի ողորմելի առվակում, ուր մուկն անգամ փորը չի թրջի: Երրորդների ամբողջ տարփա եկամուտը մի գույզ թղթե նավակ է ու մի մանկական բարուրալաթ, որը լվացքի ժամանակ ջուրը փափցնում է մոր ձեռքից... Այս, դա իսկապես աղքատություն է: Իսկ ահա, օրինակի համար, Ռատիբորի ջրային ոգին ունի ոչ պակաս երկու հարյուր հազար ծածան, դրան ավելացրած լիներ,^{ու} գետածածաններ, ծովածածաններ և որևէ մեծատամ զայլաճուկ... Էհ, ինչ ասել կուզի, աշխարհում արդարություն չկա:

Ընդհանրապես ջրային ոգիներն ապրում են մենակ, բայց, այսպես, տարին մեկ-երկու անգամ, վարարումների ժամանակ, նրանք հավաքվում են բոլոր կողմերից և, ինչպես ասում են, օկրուզային կոնֆերանսներ գումարում: Մեզ մոտ նրանք միշտ հավաքվում էին հեղեղումների ժամանակ, Հրադացա Կրալովի մոտի մարզերում, որովհետև այնտեղ ջրի հարթությունն այնքան գեղեցիկ է, և հիանալի գետակներ կան, որորաներ, գետախորշեր, որոնց հատակը ծածկված է բարձրագույն տեսակի փափուկ տիղմով: Սովորաբար դա դեղին տիղմ է կամ մի փոքր դարչնագույն, իսկ եթե կարմիր է կամ գորշ, ապա այլևս վազելինի պես ընքուշ չե... Այդպես ահա, հարմար տեղ գտնելով, նրանք բոլորն էլ նստում են և նորություններ պատմում իրար. ասենք թե Սուխովերշինում մարդիկ գետափը երեսպատել

Են քարով, և այնտեղի ջրային ոգին... անունը ո՞նց էր... ծեր Իրեշեկը պետք է տեղափոխվի, որ ժապավեններն ու կճուճները թանկացել են՝ ուղղակի փորձանք. որևէ բան բռնելու համար ջրային ոգին ստիպված է երեսուն կրոնի ժապավեն գնել, իսկ կճուճն ամենաքիչը արժե երեք կրոն, այն է խոտանով հանդերձ, ուղղակի ուզում ես թողնել արհեստ և մի ուրիշ բանի ձեռք զարկել: Եվ այստեղ ինչ-որ մեկը պատմում է, թե յարումերժցի ջրային ոգի ֆալտիսը... դե, այն կարմրաշեկը... արդեն զբաղվում է առևտրով հանքային ջրեր է վաճառում, իսկ կադ Ալեպանեկը դարձել է փականակազործ և ջրմուղներն է նորոգում, և շատ ուրիշները նույնպես փոխել են իրենց պրոֆեսիան:

Ինչպես տեսնում եք, ջրային ոգիների համար մասնագիտություն ինքան ուզես, դրա համար էլ ջրային ոգիները հետզհետեւ պակասում են ու պակասում, այնպես որ, երբ ամենամյա ժողովներում նրանք հաշվում են իրար, լսվում են այսպիսի տխուր խոսքեր.

«Տղերը, իի իինգ հոգով պակասեցինք: Էսպես որ գնա, մեր պրոֆեսիան կամաց-կամաց բոլորովին կվերանա»:

— Այո-ս, — խոտում է տրուտնովցի ծեր ջրային ոգի Կրեյցնանը, — ինչ որ կար՝ էլ չես վերադարձնի: Օ՛ֆ-օ՛ֆ-օ՛ֆ, շատ հազարամյակներ են անցել այն օրից, երբ ամբողջ Զեխիան ջրի տակ էր, իսկ մարդը, թո՛ւ, ավելի ճիշտ՝ ջրային ոգին, — ահար էն վախտ դեռ մարդիկ չկային, ժամանակն էն չեր... Ա՛խ, աստված իմ, ինչի՞ վրա կանգ առա...

— Որ ամբողջ Զեխիան ջրի տակ էր, — հիշեցրեց սհալիկցի ջրային ոգի Զեխինկան:

— Հա, — ասաց Կրեյցմանը: — Էղամես, ուրեմն, ամբողջ Զեխիան ջրի տակ էր՝ և՛ Ժալտմանը, և՛ Կարմիր սարը, և՛ Կրահորկան ու մնացած բոլոր սարերը, և ամեն մի ջրային ոգի կարող էր, առանց ոսները չորացնելու, ջրի տակով հիանալիորեն գնալ Բոնոյից մինչև Պրազա: Մինչև իսկ Սնեմկա սարի գագաթը մի արմունկաչափ ծածկված էր ջրով... Այո, երդայրներ, այ թե ժամանակներ էին, հա՛:

— Էին, էին, — մտախոհությամբ ասաց ռատիբորժցի ջրային ոգի Կուլդան: — Այն ժամանակ մենք, ջրային ոգիներս էին ինպիսի ճգնավոր-անապատականներ չեինք, ոնց որ հիմի: Ունեինք ստորջրյա քաղաքներ՝ կառուցված ջրաղյուսներով, ամբողջ կահույքը քաշված էր կոշտ ջրից, ներքնակները լցված էին փափուկ անձրևաջրով և տաքացվում էին գոլ ջրով, և զուրը ոչ հատակ ուներ, ոչ ափ, ոչ սկիզբ, ոչ վերջ՝ միայն զուրն էր ու մենք:

— Այդպես էր, — ասաց Ժարուկրկյան ճահճուտի ջրային ոգի Լիշկան, որի մականունը Լեշի էր: — Իսկ ինչպիսի՝ զուր էր այն ժամանակ... Կարող էիր կարագի պես կտրել, գնդիկներ սարել նրանից, թել մանել, ջրալար սարել: Նա նման էր և՛ պողպատի, և՛ վուշի, և՛ ապակու, և՛ փետուրի, թանձր էր, ոնց հում սեր, ամուր, ոնց կաղնի, և տաքացնում էր մուշտակի պես: Ամեն, ամեն ինչ շինված էր ջրից: Է՛հ, ինչ ասես, մի՛թե հիմի այդպիսի զուր կա: — Եվ ծեր Լեշին այնպես թքեց, որ մի խորը լճափու գոյացավ:

— Այո, կար ու չկա, — մտքի մեջ ընկած ասաց Կրեյցմանը: — Ոնց որ դեռ երեկ՝ լավն էր զուրը, ինքան լավը, և ահա կար ու հիմի չկա: Դրան ավելացրած և այն, որ բոլորովին համը էր:

— Ինչպես թե, — զարմացավ Զեխինկան, որը մյուս ջրային ոգիներից ջահել էր:

— Դե, համը էր, բոլորովին չեր խոտում, — սկսեց պատմել Լիշկա-Լեշին: — Ոչ մի ձայն չուներ: Այնպես խաղաղ էր ու համը, ինչպես հիմի, երբ սաղչում է կամ երբ ձյուն է զալիս... Եվ ահա կեսպիշեր է, ոչինչ չի շարժվում, իսկ շուրջդ այնպես խաղաղ է, այնպիսի խաղաղ

լուլթյուն, որ ուղղակի սարսափելի է. գլուխդ ջրից դուրս ես հանում ու ականջ դնում, իսկ սիրտդ մի տեսակ ճմլվում է այդ ահավոր լուլթյունից: Այդպիսի լուլթյուն էր այն ժամանակ, երբ դեռևս ջուրը համր էր:

— Հապա ո՞նց է, — հարցրեց Զելինկան (ախր նա ընդամենը յոթ հազար տարեկան էր), — հապա ո՞նց է, որ նա հետո ազատվեց համրությունից:

— Այդ այսպես պատահեց, — ասաց Լիշկան: — Սա ինձ պատմել է իմ ապուպապը և ասել, որ դա պատահել է միլիոն տարի սրանից առաջ... Ահա, ուրեմն, այն ժամանակ ապրելիս է եղել մի ջրային ոգի... անունը ո՞նց էր... Ռակոսնիկ՝ Ռակոսնիկ չի... Պավլիշեկ: Չէ... Տե՛ր իմ աստված, ո՞նց էր անունը:

— Արիոն, — հուշեց Կրեյցմանը:

— Արիոն, — հաստատեց Լիշկան: — Հենց ուղղակի լեզվիս վրա էր, Արիոն էին ասում նրան: Եվ այդ Արիոնը, ասեմ ձեզ, այնպիսի մի զարմանալի շնորհը ուներ, աստված նրան տաղանդ էր շնորհել, հասկանալի է: Նա կարողանում էր այնպես գեղեցիկ խոսել ու երգել, որ սիրտդ մեկ ուրախությունից վեր-վեր էր թոշում, մեկ լաց էր լինում. այդպիսի երաժիշտ էր նա:

— Երգիչ, — ուղղեց Կուլդան:

— Երաժիշտ կամ երգիչ, — շարունակեց Լիշկան, — բայց իր գործը լավ գիտեր, սիրելիս: Ապուպապս ասում էր, որ բոլորը ձեն-ձենի տված լաց էին լինում, երբ նա երգում էր: Այդ Արիոնը իր սրտում մի մեծ ցավ ուներ: Ոչ ոք չէր իմանում ինչ ցավ: Ոչ ոք չէր իմանում, թե ինչ է պատահել նրան: Բայց երևի մի զարհուրելի վիշտ ուներ, քանի որ երգում էր այդպես հիանալի ու այդպես տխուր: Եվ ահա, երբ նա այդպես երգում էր ջրի տակ ու զանգատվում, ջրի ամեն մի կաթիլը արցունքի պես դողում էր: Եվ ամեն մի կաթիլի մեջ ինչ-որ քան էր մնում նրա երգից, մինչդեռ այդ երգը ճեղքում էր ջուրը, անցնում նրա միջով: Դրա համար է ջուրն այլևս համր չէ: Նա երգում է, շշնջում ու թոթովում, խոխոչում է ու կլթկլթում, մոմում է ու թնդում, աղմկում է, խշում, քրթմնջում ու զանգատվում, տնքում է ու ոռնում, եռում է ու որոտում, լախս է ու շառաչում, ծիծաղում ու հառաչում, մերթ հնչում է արծարյա տավիղի նման, մերթ ծննդում, ինչպես քալալայկա, մերթ երգում, ոնց երգեհոն, մերթ շեփորում, ինչպես որսորդական եղշերափող, մերթ խոսում ինչպես մարդ, որ ուրախ է կամ տխուր: Այդ օրվանից ջուրը խոսում է աշխարհի բոլոր լեզուներով և պատմում է քաներ, որ ոչ ոք չի հասկանում այնքան դրանք հիանալի են ու գեղեցիկ: Իսկ ամենից քիչ մարդիկ են հասկանում: Բայց քանի դեռ Արիոնը չէր հայտնվել ու չէր սովորեցրել ջրին երգել, նա բոլորովին համր էր, ինչպես որ համր է այժմ երկինքը:

— Բայց Արիոնը չէր, որ երկինքը ջրի մեջ իջեցրեց, — ասաց ծերունի Կրեյցմանը: — Էղ ավելի ուշ եղավ, իմ հոր կենդանության օրոք, թող աստված նրա հոգին լուսավորի: Դա ջրային ոգի Բրեկեկեկսն արավ, և ամեն ինչ սիրո համար:

— Այդ ինչպե՞ս, — հարցրեց ջրային ոգի Զելինկան:

— Էսպես եղավ: Բրեկեկեկսը սիրահարվեց: Նա տեսավ իշխանադուստը Մեկեկեկեկսին և վառվեց նրա սիրո կրակով, բրե՛կ: Գեղեցիկ էր Մեկեկեկսը: Պատկերացրեք՝ գորտային ուկեւուն փոքրիկ, գորտային տոտիկներ, գորտային բերան՝ ականջից ականջ և ամբողջովին թաց ու պաղ մի մարմին: Ահա թե ինչպիսի գեղեցկուիի էր նա: Հիմի նրա նմաններն ել չկան...

— Իսկ հետո՞ — անհամբերությամբ հարցրեց ջրային ոգի Զելինկան:

— Դե, ինչ կարող էր լինել: Մեկեկեկսը գեղեցիկ էր, բայց հպարտ: Նա միայն փքվում էր ու ասում «քրեկ»: Բրեկեկեկսը սիրուց խելքը բոլորովին թոցրեց: «Եթե համաձայն ես իմ կինը լինել, — ասաց նա նրան, — ես քեզ կնվիրեմ այն ամենը, ինչ որ միայն կամենաս»: Եվ այստեղ Մեկեկեկսը ասաց նրան. «Այդ դեպքում, նվիրիր ինձ երկնային կապույտը, բրե՞կ»:

— Եվ ի՞նչ արավ Բրեկեկեկսը, — հարցրեց Զելինկան:

— Ի՞նչ կարող էր անել: Նա նստել էր ջրի տակ ու գանգատվում էր. «Բրե՞կ-բրե՞կ, բրե՞կ-բրե՞կ»: Իսկ հետո որոշեց ինքնասպանություն գործել ու դրա համար ջրից նետվեց օղի մեջ, որպեսզի այնտեղ խեղդվի, բրե՞կ: Մինչ այդ դեռ ոչ ոք օղի մեջ չէր եղել: Բրեկեկեկսը առաջինն էր:

— Ի՞նչ արավ նա օղի մեջ:

— Ոչինչ: Նայեց վերև, իսկ նրա գլխավերևում կապույտ երկինքն էր: Բրեկեկեկսը խիստ զարմացավ: Այս այն ժամանակ դեռ ոչ ոք չգիտեր, որ երկինքն արտացոլվում է ջրում: Եվ ծեր Բրեկեկեկսը տեսավ, որ երկնքի կապույտը արդեն ջրի մեջ է, զարմանքից բղավեց «քրե՞կ» ու նորից նետվեց ջուրը: Իսկ հետո Մեկեկեկսին ջրի մեջ դրեց իր մեջքին և նրա հետ դուրս լողաց: Մեկեկեկսը ջրի մեջ տեսավ կապույտ երկինքը և ուրախությունից բացականչեց. «Բրե՞կ, — եկ»: Որովհետև դուրս էր զալիս, որ Բրեկեկեկսը երկնքի կապույտը նվիրել էր նրան:

— Իսկ հետո ի՞նչ եղավ:

— Ոչինչ: Երկուսով էլ ապրեցին անչափ բախտավոր և շատ ու շատ գորտիկներ ունեցան: Այդ օրվանից ջրային ոգիները երբեմն գլուխները դուրս են հանում ջրից, որպեսզի համոզվեն, թե նրանց տանն է երկինք կա: Իսկ երբ մեկնումեկը թողնում է իր տունը, ով էլ որ լինի, շուտ է զալիս ու նայում ետ, ինչպես Բրեկեկեկսը, և տեսնում է, որ այնտեղ, հենց իր տանն է իսկական երկինքը: Ամենախսկական, կապույտ ու սքանչելի երկինքը:

— Իսկ այդ ո՞վ ապացուցեց:

— Բրեկեկեկսը:

— Կեցցե՛ Բրեկեկեկսը:

— Եվ Մեկեկեկսը:

Այդ րոպեին մի մարդ անցավ մոտերքից ու մտածեց. «Այս ինչո՞ւ են գորտերն անժամանակ կոլորում»:

Նա մի քար առավ ու նետեց ճահիճը:

Ջրի մեջ ինչ-որ բան շրմիաց, ոլթոլթաց, ցայտերը թռան չորս կողմ բարձր-բարձր: Ապա ամեն ինչ հանդարտվեց, բոլոր ջրային ոգիները խորասուզվեցին ջրի տակ և այժմ միայն զալ տարի կիավարվեն իրենց կոնֆերանսին:

1. [↑] Ձևան մի տեսակ: